

Ylýas — Onuň Belgisi Ondur

Jeff Pippenger

2023-10-13

1856

Millerit hereketi Işaýa kitabyňyň ýedinji babynda biziň eramyzdan öňki 742-nji ýylda başlanan altmyş baş ýyllyk pygamberlik arkaly görkezildi. Işaýanyň taryhynda bolup geçen şol altmyş baş ýyl, 1798-nji ýyldan 1863-nji ýyla çenli bolan altmyş baş ýyly aňladýar. Alfa bilen Omega hemişe ahyry başlangyç bilen birlikde görkezýär. Bu altmyş baş ýyllyk pygamberlik Ysraýylyň demirgazyk hem-de günorta patyşalyklaryna garşy ýedi gezeklik näleti kesgitleýär. Demirgazyk patyşalyga garşy ilkinji ýedi gezek biziň eramyzdan öňki 723-nji ýylda, Işaýa bu öňünden aýdylşy Ahaz patyşa ýetireninden on dokuz ýyl soň başlady. Günorta patyşalyga garşy soňky ýedi gezek bolsa, altmyş baş ýylyň ahyrynda, biziň eramyzdan öňki 677-nji ýylda başlady.

Efraýyma garşy yglan edilen ýedi wagtyň ilkinji näleti 1798-nji ýylda tamamlandy; bu bolsa Danyýel kitabyňyň sekizinji we dokuzynjy bablarynda beýan edilen Ulai derýasynyň görüşiniň açylan ahyrzamanynyň wagtydy. Bu, pygamberlik taýdan hem birinji perişdäniň habarynyň gelşini, hem-de Millerçi hereketiň pygamberlik taýdan başlangyjyny alamatlandyrdy. Ýahuda garşy yglan edilen ýedi wagtyň soňky näleti 1844-nji ýylda tamamlandy; bu bolsa üçünji perişdäniň habarynyň gelşidi. Ondan on dokuz ýyl soň, 1863-nji ýylda, şol öňden aýdylan pygamberligiň başlangyjynda görkezilen altmyş baş ýyl Millerçi hereketiň soňuny hem-de Laodikeýa degişli Ýedinji Gün Adventist ybadathanasynyň başlangyjyny alamatlandyrdy. 1863-nji ýyldan ýedi ýyl öň, 1856-njy ýylda, Jeýms Waýt Millerçi hereketiň Filadelfiýa ýygnagy bolmagyny bes edip, Laodikeýa ýygnagyna öwrülendigini kesgitlep başlady. Onuň agtygy Ellen Waýtyň terjimehalyny ýazanda, 1856-njy ýylyň taryhy we Laodikeýa habary barada ýazýar.

“Laodikeýa Habary”

Şenbe gününü tutýan Adventistler Ylham 2 we 3-däki ýedi ýygnaga berlen habarlaryň asyrlar boýunca Hristian ýygnagynyň tejribesini şöhlendirýändigini kabul edipdiler. Olar Laodikýa ýygnagyna berlen habaryň, özleriniň indi atlandyryşy ýaly, ýedinji gün şenbesini kabul etmedik, diňe at boýunça Adventist bolanlara degişlidigi diýen netijä gelipdiler. 9-njy oktyabrda Review neşirindäki gysga redaksiýa makalasynda Jeýms Waýt birnäçe oýlandyryjy soraglary orta atdy; olary şeýle diýip beýan etmek bilen girişdi:

““Gözegçi, gijeden näme habar?” diýen sorag täzededen gozgalyp başlaýar. Häzirki wagtda diňe degişli bolan mowzuga ünsi çekmek üçin berilýän birnäçe soraga ýer bar. Doly jogabyň, ynanýarys, tiz wagtda beriljekdigine umyt edýäris.—Review and Herald, 1856-njy ýylyň 9-njy oktyabry.”

Onuň soran on bir soragynyň içinde altynjysy hut Laodikialylara gönükdirilendi.

“6. Laodikalyklaryň ýagdaýy (mylaýym, ne sowuk, ne-de yssy) üçünji perişdäniň habaryny ykrar edýänleriň jeminiň ýagdaýyny laýyk suratlandyрмаýarmy? —Şol ýerde.

“İň soňky sowal meseläni açyk görkezýär:

“11. Eger bu bir halk hökmünde biziň ýagdaýymyz bolsa, onda Hakyky Şaýadyň ‘nesihatyna’ gulak asmasak, Hudaýyň merhemetine umyt baglamaga hakykatdan hem esasymyz barmy? Men saňa menden otda synalan altyny satyn almagy maslahat berýärim, baý bolmagyň üçin; hem-de ak lybas, geýinmegiň üçin, ýalaňaçlygyň utanjy görünmez ýaly; gözüňe çalmak üçin göz melhemini-de, görüp bilmegiň üçin. Men söýýänlerimi ýazgarýaryn we terbiýeleýärim; şonuň üçin yhlasly bol, we toba et. Ine, Men gapynyň önünde durup, kakýaryn: eger bir adam Meniň sesimi eşidip, gapyny açsa, onuň ýanyna girerin, onuň bilen agşamlyk ederin, ol hem Menim bilen. Ýeňýän adama Meniň tagtymda Menim bilen oturmaga rugsat bererin, edil Özüm hem ýeňip, Atamyň tagtynda Onuň bilen oturyşym ýaly. Ylham 3:18–21.—Şol ýerde.”

“Meseläniň hakykatynyň indi-indi Jeýms Waýtyň aýna aýan bolup başlandygy aýdyndyr. Review-nyň indiki sany şol at bilen ýedi ýygnak barada ýedi sütününden ybarat beýanaty neşir etdi. Ol öz giriş sözlerinde şeýle diýdi:”

“Biz häzirki zaman käbir düşündirijiler bilen ylalaşmalydyrys, ýagny bu ýedi ýygnak bütün mesihi döwri öz içine alýan ýedi wagt döwründe, mesihi ýygnagyň ýedi ýagdaýyny aňladýan hökmünde düşünilmelidir.—Şol ýerde, 1856-njy ýylyň 16-njy oktyabry.

“Şondan soň ol pygamberligi ele alyp, her bir ýygnagy aýratynlykda beýan etdi. Ýedinjisine, ýagny Laodikeýa ýygnagyna gelende bolsa, şeýle diýdi:

Bu ybadathananyň gynançly beýany biziň ýaly bir halk üçin nähili peseldijidir. Bu aýylganç beýany biziň häzirki ýagdaýymyzyň iň kämil suraty dälmi diýlip bilnermi? Hut şeýledir; we Laodikeýa ybadathanasyna degişli bu ýürekden geçiriji şaýatlygyň güýjünden gaçyp gutulmaga çalyşmagyň hiç hili peýdasy bolmaz. Reb bize muny kabul etmäge we ondan peýda tapmaga ýardam etsin.—Şol ýerde.

Ol Laodiseýa ybadathanasyna iki sütün bagyşlandan soň, onuň jemleýji bellikleri güýçli bir ýüzlenme etdi:

“Eziz doganlar, biz dünýäni, teni we iblisi ýeňmeli, ýogsam Hudaýyň patyşalygynda biziň hiç bir paýymyz bolmaz.... Bu işe derrew ýapyşyň we iman arkaly toba edýän Laodikeýalylara berlen merhemetli wadalary kabul ediň. Rebbeň ady bilen turuň, goý, siziň nuryňyz Onuň mübäreke adynyň şöhraty üçin şöhle saçsyn.—Şol ýerde.

Meýdandan gelen seslenme tolgundyryjy boldy. G. W. Holt Ogaýodan 20-nji oktyabrda şeýle ýazdy:

“Hawa, men Taňrynyň buýruklaryna we Isanyň imanyňa eýerýän üçünji habardaky bizleriň, bu diliň ýüzlenýän ybadathanasy däldigimize däl-de, hut şol ybadathana bolandygymyza ynanýaryn; we görüp bilmegimiz üçin synagdan geçen altyny, ak geýimi we göz melhemini soraýyp almaga näçe ir başlasak, şonça gowy.—Ibid., 1856-njy ýylyň 6-njy noýabry.

“Demirgazyk-gündogardan bu mesele boýunça täze bir ses eşidildi, ýagny Massaçusets ştatynyň Princeton şäherinden Stefan N. Haskell-iň sesi. Ol birinji günki Adwentist hökmünde wagyz etmäge 20 ýaşynda başlapdy; indi bolsa, üç ýyl geçensoň, ol üçünji perişdäniň

habarynda durýardy. Mukaddes Kitaby çuňňur öwrenýän biri hökmünde, aklaryň ýedi ýygnak baradaky meseläni tanyşdyrýan gysga ilkinji redaksiýa makalasyny görenden soň, ol Review üçin giňişleýin bir makala ýazmagy makul bildi.”

Agzalyp geçilen mesele birnäçe aý bäri meniň üçin çuň gyzyklanma döredip gelýär.... Men birnäçe wagt bäri Laodikiýalylara degişli habaryň bize; ýagny, üçünji perişdäniň habaryna ynanýanlara degişlidigine ynanmaga ugrukdyryldym, munuň üçin meniň gowy hasap edýän köp sebäplerim bar. Men olaryň ikisini agzap geçerin.—Şol ýerde.

"Muny ol öz netijelerine iki sütüni bagyşlap edýär. Ol sözünü jemlände şeýle diýdi:

“Üçünji perişdäniň habary hakdaky bir nazaryýet, hiç wagt, asla hiç wagt hem, mukaddesleriň dogrulygy bolan toý lybasy bolmazdan bizi halas etmez. Biz Rebden gorky içinde mukaddesligi kämilleşdirmelidiris.—Şol ýerde.

Jeýms Waýt Laodikýä ýygnagyna iberilen habara bagyşlanan redaksion makalalaryny dowam etdirýärkä, Sabat günü berjaý edýän Adventistleriň indi Review-da okaýan düşüňjeleri geň galdyryjydy, emma oýlanyşykly, dogma bilen edilen garalyşdan soň olaryň ýerliklidigi göründi. Redaktora iberilen hatlar örän giň möçberli ylalaşygy görkezdi hem-de oýanmanyň başlanandygyny aňlatdy. Täsirli habaryň joşgunyň önümi dældigini 1857-nji ýylyň aprel aýynda neşir edilen Testimony No. 3-däki ilkinji makala tassyklaýardy; onuň ady Zealous and Repentdy. Ol şeýle başlanýar: “Reb maňa ýygnak baradaky, onuň häzirki mylaýym ýagdaýy bilen baglanyşykly käbir zatlary görmüşde görkezdi, olary size gürrüň bererin.”—1T, s. 141. Şunda Ellen Waýt özüne görkezilenleri, ýagny Şeýtanyň dünýewi rowaçlyk we emläk arkaly ýygnaga edýän hüjümlerini beýan etdi.” Artur Waýt, Ellen G. White: The Early Years, 1-nji jilt, 342–344.

Millerçi hereket pygamberlik taýdan Filadelfiýa ýygnagy hökmünde başlady, we 1856-njy ýylda Laodikiýa ýygnagyna öwrüldi. Ýedi ýyl soň bu hereket tamamlandy, we Ýedinji günün Adwentist ýygnagy Laodikiýa ýygnagy hökmünde başlady hem-de Rebbiň agzyndan çykarylyp taşlanýança şeýle bolup galar. Ýüz kyrk dört müňüň hereketi Laodikiýa ýygnagynyň sürüsinden çykdy, edil Millerçi hereketiň Sardis ýygnagynyň sürüsinden çykyşy ýaly. Ýüz kyrk dört müňüň hereketi Millerçi herekete şu taýdan meňzeşdir: birinji hereket Filadelfiýadan Laodikiýa üýtgedi, soňky hereket bolsa Laodikiýadan Filadelfiýa üýtgeýär. Millerçi taryhda Filadelfiýadan Laodikiýa geçiş nokady anyklykda 1856-njy ýyl hökmünde bellenendir, şonuň üçin soňky hereketde hem geçiş nokady bellenilen bolmalydyr, çünki Hudaý hiç wagt üýtgemeyär. Geçiş nokady Ylham kitabyň on birinji babında köçelerde öldürilýän iki pygamber arkaly kesgitlenýär.

Olar öz şaýatlygyny tamamlanlarynda, düýpsüz çuňlukdan ýokary çykýan ýyrtyjy haýwan olar bilen uruşar, olary ýeňer we öldürer. Olaryň jesetleri ruhy manyda Sodom hem-de Müsür diýlip atlandyrylýan, şeýle hem Rebbimiziň haça çüýlenen beýik şäheriniň köçesinde ýatar. Ylham 11:7, 8.

Soňky hereket öler, soň dikelip durar we şondan soň baýdak hökmünde direldir. Şeýle etmek bilen ol Respublikan şah bilen sazlaşar. Respublikan şah haýwana bir keşp emele getirýär, we onuň keşbini emele getirýän şol haýwan Ylham kitaby 17-nji babda agzalýar; şol haýwan ölüm howply

ýara alan başinji baş hökmünde tanalýar, ol sekizinji baş hökmünde direldiler. Ol ýediniň içinden bolan sekizinji hökmünde direldiler.

Bar bolup, indi ýok bolan ýyrtýjy haýwan — hut şol sekizinjidir, ol ýediniň biridir hem-de heläkçilige gider. Ylham 17:11.

Respublika şahasy şol haýwanyň bir keşbini emele getirerdi, şonuň üçin hem ol öldürilerdi, soňra bolsa direldilerdi. Ol direlende, öňki ýedi kelläniň içinden bolan sekizinji kelle bolardy. Protestant şahasy hem Respublika şahasy bilen şol bir ýer yüzüniň haýwanynyň üstünde münýär we şonuň üçin şol bir pygamberlik häsiýetnamalaryna eýe bolmalydyr. Millerçi hereketdäki Filadelfiýadan Laodikiýa geçiş, soňky hereketde Laodikiýadan Filadelfiýa geçişin öňden görkezilmesidir.

Soňky hereket 2020-nji ýylyň 18-nji iýulynda ölümli ýara alanda, Laodikiýa hökmünde öldi. Ylham on birde görkezilişi ýaly Filadelfiýa geçende bolsa, sekizinji ybadathanany, ýagny ýediniň içinden bolan ybadathanany aňladardy. 2020-nji ýyldaky bu ölüm Respublika şahy bilen deňeşdirildi; çünki 1989-njy ýylda ahyrzamanyň wagty başlanaly bäri alty prezident bolupdy. Altynjy prezident ölümli ýara aldy, ol 2024-nji ýylda sagaldylar. Şonda şol kelle 1989-njy ýylda ahyrzamanyň wagty başlanaly bäri Amerikanyň Birleşen Ştatlarynyň sekizinji kellesi bolar we ol ýediniň içinden bolar. Iki şah hem altynjy bolup, soňra sekizinjä öwrüldi. Bu hakykat, synag möhletiniň ýapylmagyna az wagt galanda açylýan Isa Mesihniň Ylhamy baradaky habaryň uly bir bölegidir.

Şu sebepden, häzirki taryhymyzy nusgalaýan Millerçi taryhy barada açyk-düşnükli bolmak möhümdir. Uýam Waýt 1856-njy ýylda Laodikiýanyň herekete degişli edilmeginde Jeýms Waýtyň ulanyşyny tassyklady; şonuň üçin bu, ynsan mantygyndan çykarylan bir ulanyş dälidir. Ýedinji Gün Adwentist ybadathanasy kanuny taýdan Respublikan şah bilen baglanyşdyrylmazyndan ýedi ýyl öň, ol ylham arkaly Laodikiýa ybadathanasy hökmünde tanadyldy. Munuň manysy, Ýedinji Gün Adwentist ybadathanasynyň taryhynda onuň ýalaňaç, garyp, kör, betbagt we biçäre bolmadyk ýekeje gününüň hem bolmandygydyr. Bu pygamberlik hakykaty Hezekiel kitabyň sekizinji babyndaky barha güýjeýän dört nejisligi Adwentizmiň dört nesli hökmünde ykrar etmek üçin ýagdaýy hem-de esaslandyrmany berýär.

Milleritleriň taryhyna Işaýa ýedinjiniň altmyş bäş ýyllyk gurluşy boýunça çemeleşilende, ýedi döwürüň pygamberligi Millerit hereketiniň tutuş taryhyny örtüp duran pygamberlik saýabanydygy ykrar edilmelidir. 1856-njy ýylda Laodikiýa ýygnagyna degişli habar Millerit Adventizmi üçin häzirki hakykata öwrüldi. Laodikiýanyň habaryny ýetirýän Ýakup ýa-da Ellen Uýt dälidi; ol wepaly hem-de hakyky Şaýatdy.

Laodikiýalylaryň ýygnagynyň perişdesine ýaz: muny diýýän Ämin, wepaly hem hak şaýat, Hudaýyň ýaradylyşynyň başlangyjy: Men seniň işlerini bilýärim, sen ne sowuksyň, ne-de yssy; kaşki, sowuk ýa-da yssy bolanyňda! Şeýlelikde, sen ýylymsy bolanyň, ne sowuk, ne-de yssy bolanyň üçin, seni agzymdan çykaryp taşlaryn. Çünki sen: “Men baýdyryn, mal-mülküm artdy, hiç zada mätäçligim ýok” diýýärsiň; emma özüniň betbagt, perişan, garyp, kör we ýalaňaçdigiňi bilmeýärsiň. Şonuň üçin saňa menden otda synalyp arassalanan altyny satyn almagy maslahat berýärim, şonda baý bolarsyň; hem-de geýinmegiň we ýalaňaçlygyň uýatynyň

görünmezligi üçin ak lybaslary; hem görmegiň üçin gözleriňe çalmaga melhem. Men kimi söýýän bolsam, şony ýazgarýaryn hem-de terbiýeleýäriň; şonuň üçin yhlasly bol we toba et. Ine, Men gapynyň önünde durup kakýaryň; eger kimdir biri Meniň sesimi eşidip, gapyny açsa, Men onuň ýanyna girerin we onuň bilen naharlanaryn, ol hem Men bilen. Ýeňiji bolana, Men Öz tagtymda Meniň bilen bile oturmagy nesip ederin; edil Özüm hem ýeňip, Atamyň tagtynda Onuň bilen bile oturan ýaly. Gulagy bolan, Ruhuň ýygnaqlara näme diýýändigini eşitsin. Ylham 3:14–22.

Hakyky Şaýat şeýle kesgitleýär: eger haýsydyr bir adam Onuň sesini “eşitse”, Ol içeri girer we “onuň bilen agşamlyk eder”. Eger Laodikýa gapyny açsa, Mesih içeri girer we olar bilen agşamlyk eder. Eger Mesihe girmäge ýol berilse, Ol bir habary getirýär, çünki ýmegiň nyşany bir habaryň kabul edilmegini aňladýar. Bu habary, umuman, diňe Laodikýa habary hökmünde beýan etmek mümkin, emma bu, Onuň hödürleýän habarynyň nämäni aňladýandygyna ýüzleý garamakdyr. 1856-njy ýylda Hiram Edson sekiz makaladan ybarat bir tapgyry öňe sürdi; olarda Hudaýyň perişdeleriniň William Milleriň tanamagyna we yglan etmegine ýolbaşçylyk eden iň ilkinji “wagt pygamberligine” düşüňjani giňeldýän pygamberlik maglumatlary bar. Şol sekiz makalada Edson Işaya ýedidäki altmyş baş ýyly dogry kesgitleýär.

Milleriň işiniň başlangyjy ýedi döwrüň açylmagy boldy, we onuň hyzmaty bilen atlandyrylan hereketiň tamamlanmagyna ýedi ýyl galanda, hut şol pygamberlige degişli has çuňňur bir ylham Millerçi Adventizme hödürlendi. Olara özleriniň ylham arkaly Laodikeýalylar diýlip tanalýan şol ýylynda hödürlendi. Pygamberlik taýdan, iki müň baş ýüz ýigrimi gün soň, 1863-nji ýylda, Milleriň pygamberlik wagty baradaky ilkinji açyşy ret edildi. Advent hereketi üçin Laodikeýa habary 1856-njy ýylda geldi, we Reb gapynyň kakdy sekiz gezek, sekiz makala arkaly, Özüne girelge tapyp biljekdigini görmek üçin. Hereketiň ahyrynda, Hakyky Şaýat Öz halky bilen bilelikde naharlanyp, hereketiň başyndan bäri bolan wagtyň hut ilkinji habaryndan ýmek isledi. Onuň halky ýmekden boýun gaçyrdy, we ýedi ýyl, ýa-da iki müň baş ýüz ýigrimi pygamberlik günü soň, Onuň halky William Milleriň eline goýlan Dawudyň açary bilen açylan gapyny ýapdy. Olar özlerine ýalan bilen ýmit beren köne bir samariýaly pygambere dolanyp bardylar we şeýlelikde olaryň eşek bilen ýolbarsyň arasynda ölmek ykbalý möhürlendi.

1856-njy ýylda protestant şahasy “görüş jülgesiniň” krizisindedi, çünki görüş bolmadyk ýerde halk heläk bolýar. 1856-njy ýylda respublikaçy şaha hem krizis içindedi.

1856-njy ýyl “Gana bulan Kanzas”, ýagny Kanzas–Missuri serhet urşy diýlip atlandyrylýan gazaply çaknyşygyň dowam etmegi bilen tapawutlandy. Bu göreş Kanzas ştatynyň Bileleşige azat ştat ýa-da gulçulygy kabul edýän ştat hökmünde goşuljakdygy meselesi ugrunda boldy. Bu çaknyşyk gulçulygy goldaýan we oňa garşy çykýan göçüp gelenleriň arasyndaky zorlukly çaknyşyklary hem öz içine alýardy.

1856-njy ýylyň 22-nji maýynda Amerikanyň Birleşen Ştatlarynyň Senatynyň mejlisler zalynda hem zorlukly bir waka boldy: Günorta Karolinadan gulçulygy goldaýan kongresmen Preston Bruks Massaçusetsden senator Çarlz Sumnere hasasy bilen rehimsizlik bilen hüjüm etdi. Sumner gulçulyga garşy “Kansasa garşy edilen jenaýat” atly çykyş edipdi, bu bolsa Bruksy çuňňur kemsitdi. Hasa bilen urmak wakasy gulçulyk meselesi sebäpli Demirgazyk bilen Günortanyň

arasyndaky barha artýan dartgynlyklary aýdyň ýüze çykardy.

1856-njy ýylda Respublikan partiýa 1854-nji ýylda kabul edilen Kansas–Nebraska kanunynyň döreden syýasy başagaýlygyna jogap hökmünde döredildi; bu kanun gulçulygyň täze territoriýalara ýaýradylmagyna garşy barha güýçlenýän garşylygy emele getirdi. Partiýanyň ilkinji milli gurultaýy Filadelfiýada geçirildi we 1856-njy ýyldaky saýlawda Jon C. Fremont olaryň ilkinji prezidentlige dalaşgäri hökmünde saýlandy.

Kansas–Nebraska kanuny Kansas we Nebraska territoriýalaryny gurady hem şol territoriýalarda ýaşayan ilata öz çäkleriniň içinde gulçulyga ýol berjekdiklerini ýa-da bermjekdiklerini özleriniň kesgitlemegine mümkinçilik berdi. “Halk özygtyýarlylygy” diýlip tanalýan bu düşünje, Luiziana territoriýasynda 36°30’ paraleliniň demirgazygynda gulçulygy gadagan eden 1820-nji ýylyň Missouri ylalaşygyny iş ýüzünde ýatyrdy. Bu kanun territoriýalardaky gulçulyk meselesine örän çuň täsir ýetirdi. Ol sebitara dartgynlygy gaýtadan tutaşdyrdy, sebäbi ozal erkin toprak hasaplanylýan, Kansas ýaly sebitlere gulçulygyň giňelip biljekdigi mümkinçiligini açdy. Kansas–Nebraska kanunynyň kabul edilmegi, halk özygtyýarlylygy boýunça geçiriljek ses berlişiň netijesine täsir ýetirmäge umyt edýän gulçulygy goldaýan hem-de gulçulyga garşy bolan göçüp gelenleriň Kansas territoriýasyna howlугyp gelmegine getirdi. Territoriýanyň üstünden gözegçiligi ele almak ugrunda ýüze çykan bu bäsdeşlik 1856-njy ýylda ganly çaknyşyklara hem-de “Ganly Kansas” ady bilen tanalýan kanunsyzlyk döwrüne alyp bardy.

1856-njy ýyldaky prezident saýlawy möhüm syýasy waka boldy. Onda Demokratik partiýadan Jeýms Býukenen, Respublikan partiýadan Jon C. Fremont we Amerikan partiýasyndan öňki Prezident Millard Fillmor arasynda üç taraplaýyn bäsleşik boldy. Jeýms Býukenen saýlawda ýeňiş gazandy we Amerikanyň Birleşen Ştatlarynyň 15-nji Prezidenti boldy.

Jeýms Býukeneniň prezidentligi, esasan, Demirgazyk bilen Günortanyň arasynda barha artýan dartgynlyklary we bölünişikleri netijeli çözüp bilmezligi bilen tanalýar; bu ýagdaý bolsa, ahyrsoňunda, onuň wezipeden gidenden sähel wagt soň Amerikanyň Graždan urşunyň başlanmagyna getirdi. Onuň prezidentligi köplenç ýolbaşçylykdaky hem-de krizisleri dolandyrmakdaky bu uly şowsuzlyklar sebäpli Amerikanyň taryhyndaky in şowsuz prezidentlikleriň biri hökmünde hasaplanylýar.

1857-nji ýylda çykan meşhur Dred Scott karary gullaryň, gulçulykda bolsun ýa-da azat bolsun, raýat dälidigini we federal kazyýetlerde arz edip bilmejekdigini yglan etdi. Şeýle hem ol Kongresiň Amerikanyň Birleşen Ştatlarynyň territoriýalarynda gulçulygyň önüni alyp bilmejekdigini yglan etdi. Demokrat Býukenen gulçulygy goldaýan Dred Scott kararyny aç-açan goldady.

Demokrat Bukânanyň gulçulygy goldaýan garaýşy dartgynlygyň Graždançylyk urşuna çenli ulalmagyna ýol bermek bilen çäklenmän, eýsem onuň ýurduň ykdysadyýetini dolandyrmakdaky ukypsyzlygy 1857-nji ýylyň Maliýe çökgünligine hem getirdi; bu bolsa Amerikanyň taryhynda Beýik Depressiýadan ozalky in iri ykdysady pese gaçýslaryň biri boldy. 1857-nji ýylyň Maliýe çökgünligi birnäçe ýyl dowam eden agyr ykdysady çökgünlige sebäp boldy. Kärhanalar we banklar ýapyldy, işsizlik artdy we gymmatly kagyrlar bazary pese gaçdy.

Býukeneniň prezidentligi döwründe Günorta şatlary Bileleşikden aýrylyşmak işine başladylar we olar 1860-njy ýylda respublikan Abraham Linkolnyň saýlanmagyna jogap hökmünde bölünip çykdylar. Býukenen aýrylyşmak krizisine passiw çemeleşdi; ol federal hökümetiň aýrylyşmagyň önüni güýç bilen almaga ygtyýarynyň ýokdugyny öňe sürdi. Şeýle aýgytly hereketiň ýetmezçiligi aýrylyşmak hereketine güýçlenmäge mümkinçilik berdi. Onuň berk ýolbaşçylygynyň bolmazlygy we aýrylyşmak krizisini çözmek üçin aýgytly çäre görmäge meýilsizligi Günortanyň özüne harby garşylyga duçar bolmazdan Bileleşikden çykyp biljekdigi baradaky garaýşynyň emele gelmegine goşant goşdy.

1860-njy ýylda ilkinji Respublikan prezident Abraham Linkoln saýlandy. 1863-nji ýylyň 1-nji ýanwarynda Prezident Linkoln ähli Konfederasiýanyň gözegçiligindäki ýerlerde gul edilen adamlaryň azat edilmelidigini yglan edýän soňky Azatlyk Proklamasiasyna gol çekdi we ony güýje girizdi. Bu ýerine ýetiriji buýruk Graždan urşuna uly täsir etdi, çünki ol çaknyşygy diňe Bileleşigi gorap saklamak ugrunda alnyp barylýan göreş bolmakdan çykaryp, şol bir wagtyň özünde gulçulygy ýok etmek ugrunda alnyp barylýan göreşe öwürdi. Azatlyk Proklamasiasy gul edilen adamlaryň hemmesini dessine azat etmedi. Ol aýratynlykda Bileleşigiň ygtyýary çakli bolan Konfederasiýanyň gözegçiligindäki ýerlerine degişlidi. Bileleşigiň goşunlary öňe ilerläp, Konfederasiýanyň ýerleri üstünden gözegçiligi ele geçirýän mahaly, bu proklamasia ýerine ýetirildi we şol ýerlerdäki gul edilen adamlar azat edildi. Azatlyk Proklamasiasy Amerikanyň Birleşen Ştatlarynda gulçulygyň ahyrsoňy ýatyrylmagyna eltýän örän möhüm ädim boldy hem-de 1865-nji ýylyň 6-njy dekabrynda kabul edilen we tassyklan ABŞ-nyň Konstitusiasyna On üçünji düzedişniň kabul edilmegine ýol açdy.

1850-nji ýyllardan başlap Respublikan şahasy gulçulyk meselesiniň çökgünlik döwründe durýardy. Ýurtda syýasy pikirleriň iki esasy topary bilen görkezilen iki baş bölünişik bardy. 1856-njy ýylda gulçulyga garşy we gulçulygy goldaýan toparlar öz garaýyşlaryny gorap saklamak maksady bilen Kansas territoriýasyna giren mahaly, edil şol wagtyň özünde Filadelfiýa Laodikeýadan aýrylyp barýarka, bir aýrylyş prosesi başlandy. Demokratlar gulçulygy goldaýardylar, Respublikanylar bolsa gulçulyga garşy durýardylar.

1856-njy ýylda “Ganly Kansas” golaýlap gelýän urşuň kiçi bir nusgasyny aňladýardy. Şol ýylda gulçulygy goldaýan bir demokrat Respublika şahynyň başyna saýlandy, we onuň netijesiz ýolbaşçylygy, şu soňky günlere çenli, netijesiz prezidentligiň nyşanyna öwrüldi. Ol, Buçenanyň prezidentliginiň galdyran bulaşyklygyny arassalamaga mejbur bolan ilkinji Respublikaçy prezidentden öň geldi.

1863-nji ýylda gelinende, Respublikalaýyn şah Açys kitabyň on üçünji babyndaky ýer haýwanasynyň taryhyndaky iň ähmiýetli ýerine ýetiriji buýrugy çykardy. Bu ýerine ýetiriji buýruk gulçulyk meselesine degişlidi. Jarnamanyň bir paragrafynda şeýle diýilýär: “Rebbimiz Isa Mesihniň bir mün sekiz yüz altmyş üçünji ýylynyň ýanwar aýynyň birinji gününde, ABŞ-a garşy gozgalaňa gatnaşýan halky bolan islendik şatyny ýa-da şatyny aýratyn bellenen böleginiň çäginde gul hökmünde saklanylýan ähli adamlar şol pursatdan başlap, mundan beýläk we ebedilik azat bolarlar; hem-de Amerikanyň Birleşen Ştatlarynyň ýerine ýetiriji hökümeti, şol sanda onuň gury ýer we deňiz güýçleriniň häkimiýeti, şeýle adamlaryň azatlygyny ykrar eder we gorap saklar,

olaryň ýa-da olaryň haýsydyr biriniň hakykatdan-da azat bolmak ugrunda edýän synanyşyklaryny basyp ýatyrmak üçin hiç bir hereketi ýa-da hereketleri etmez.” Şol döwürde gulçulyk meselesiniň çözüldi taryhy taýdan doly bolmandygyna garamazdan, Linkolnyň “islendik ştatyň çäginde gul hökmünde saklanylýan ähli adamlar ... şol pursatdan başlap, mundan beýläk we ebedilik azat bolarlar” diýip ýazanda, Konstitusiýanyň özeni ykrar edilýär.

Linkoln “ähli adamlar deň ýaradylandyr” diýip kesgitleýän Konstitusiýada beýan edilen esas ýörelgä gaýdyp baryardy. Linkoln, şol bir wagtda, protestant şahy öz esasy pygamberligini, ýagny gulçulyk baradaky pygamberligi ret edýän mahaly, esas hakykatlaryna gaýdyp baryardy. Şonuň üçin hem, respublikan şahy taryhynda gulçulyk babatda in ähmiýetli “ýerine ýetiriji buýrugyny” çykarýan hut şol wagtda, protestant şahy hem pygamberlik taryhynda gulçulyk baradaky pygamberlik babatda, Musanyň antı we näleti arkaly şekillendirilen, in ähmiýetli ýerine ýetiriji buýrugyny çykardy. Respublikan şahy esaslara gaýdyp barmagy saýlady; protestant şahy bolsa öz esasy ret etmegi we özüne hiç haçan gaýdyp barmaly dädigi tabşyrylan zatlara gaýdyp barmagy saýlady.

1863-nji ýylda Respublikan şah iki düşelgä bölündi; edil gadymy Ysraýyl patyşalygynyň Ýerebogamyň we Rehobogamyň döwründe bölünişi ýaly. 1863-nji ýylda Protestant şah kanuny taýdan Respublikan şahe baglanypdy; bu bolsa Ýerebogamyň Beýtelde we Dandaky iki gurbanlyk ojagy bilen nyşanlandyrylýar. Bu iki şah taryhyň dowamynda biri-birine ugurdaş hereket edýär, hem-de 1863-nji ýylyň taryhy, aýratyn-da, ahyrzamanyň taryhyny şöhlendirýär.

Milleritleriň taryhy ýüz kyrk dört münüň taryhynda käbir pygamberlik şertnamalary bilen gaýtalanýar. Şol şertnamalaryň biri şudur: Milleritleriň taryhynda niýetlenen ilkinji diňleýji topar hereketiň daşyndakylardy, soň bolsa hereketiň özi boldy. Ýüz kyrk dört münüň hereketinde Ylham on sekiziň iki sesi iki niýetlenen diňleýji toparý görkezýär, emma bu nyşanlar Milleritleriň taryhyna görä tersine ýerleşýär. Ilkinji nyşan Hudaýyň halkydyr, ikinji ses bolsa henizem Wawilonda bolan Hudaýyň beýleki sürüsidir.

Ýene bir pygamberlik duýduryşy şudur: iki taryh hem bir ýygnakdan beýlekisine geçýän bolsa-da, Milleritler Filadelfiýadan Laodikeýa geçdiler, üçünji perişdäniň gudratly hereketi bolsa Laodikeýadan Filadelfiýa geçýär. Bu, Milleritleriň altynjy ýygnakdan ýedinji ýygnaga geçendigini, ýüz kyrk dört münüň bolsa ýedinji ýygnakdan ýediniň içinden bolan sekizinji ýygnaga geçýändigini görkezýär.

Respublikan şahy öz hereketine gulçulygy goldaýan bir milletden gulçulyga garşy bir millete tarap, 1863-nji ýylyň töweregindäki taryhda başlady. Şol taryhyň krizisi bu “ahyry zaman günlerinde” hem şol bir garşydaşlar bolan iki syýasy partiýany berkarar etdi. Şol taryhdaky ilkinji Respublikan prezident uruş tamamlanandan bary-ýogy birnäçe gün soň öldürilen bolsa, soňky Respublikan prezident nyşanlaýyn görnüşde öldürildi we dünýä şatlanýarka öli hökmünde köçede taşlanyp goýuldy. Ol öldürildi — diňe Graždan urşy gutarandan birnäçe gün soň däl, eýsem soňky graždan urşy başlanmazýndan edil öň.

Ilkinji Respublikan prezidenti Amerika taryhynyň in netijesiz prezidenti tarapyndan önünden gelnendi, we in soňky Respublikan prezident hem şol bir ýagdaý bilen önünden gelner. Ilkinji

Respublikan prezidentden öň gelen Demokratik prezidentiň netijesizligi raýat urşuna öwrülen krizisi tutaşdyrdy, we şol bir netijesizlik häzir hem bolup geçýär. Iň soňky Respublikan prezidentden öň gelýän Demokratik prezident ykdysadyýeti şeýle bir usul bilen dolandyrdy welin, ol şol wagta çenli Amerikanyň taryhynda iň uly ykdysady çöküşini emele getirdi. Iki şahyň ugry Ýekşenbe kanunyna çenli özara deňugur gidýär. 1863-nji ýylda iki şahyň hem ilkinji nesli başlandy, we iki şah üçin hem dördünji we ahyrky nesil gündogara ýüzlenip, güne tagzym eder.

Ylýas habary hemişe duýduryş habaryny tassyklaýan Hudaýyň hökmleri bilen bilelikde gelýär. Dünýä jemgyýeti indi tupandan öňki adamlaryň ýaşan ýagdaýynda ýaşaýar. Olar iýýärler, içýärler we döräp biläýjek islendik meseläni globalist tehnologik ägirtleriň çözer diýip garaşýarlar. Hudaýyň Sözi dünýäniň indi ägirt uly bir krizisiniň bosagasynda durandygyny ýüze çykarýar.

“‘Gijäniň nämesi bar?’ Men bu habarlaryň manysyna düşünýärimmi? Men olaryň beýik şypa beriji ulgamyň jemleýji işindäki eýeleýän ornuna düşünýärimmi? Men ‘pygamberligiň ygtybarly sözi’ bilen şeýle tanyşmy, daş-töweregimde bolup geçýän wakalarda geljek Patyşanyň eýýäm gapyda durandygynyň anyk subutnamasyny görüp bilýärimmi? Hudaýyň maňa beren nurunyň nazarynda üstüme düşýän jogapkärçiligi duýýarynmy? Men onuň dolandyryjysy hökmünde maňa ynanylan her bir zehini heläk bolýanlary halas etmek üçin gowy ugra gönükdirilen zähmetde ulanýarynmy? Ýa-da men mylaýym, biparh bolup, azgyn dünýä bilen böllekleyin gatyşyp, Hudaýyň maňa beren serişdelerini we ukypalaryny esasan öz höwesimi kanagatlandyrmak üçin ulanyp, onuň işiniň öňe gitmeginden köra öz asudalygym we rahatlygym barada has köp alada edýärimmi? Men öz ýolum bilen ‘Dünýäde Günorta Gün Adwentistleriniň surnaýy näbelli ses bilen çalyandygy we dünýä adamlarynyň ýolundan barýandygy baradaky barha güýçlenýän ynamy’ pugtalandyryarynmy?’”

“Biz dünýäni olaryň günäleri üçin jezalandyrmaga golaýlaşýan Hudaýyň ädim seslerini eşidýäris. Wagtyň soňy örän golaýlady. Dünýäniň ýaşajylary ýakylmak üçin demet-demete daňylýar. Siz hem alajalaryň arasyna daňylarsyňyzmy? Siz her ýyl münlerçe, münlerçe hem-de on münlerçe janyň heläk bolýandygyna, öz günäleriniň içinde ölýändigine düşünýärsiňizmi? Hudaýyň belalary we höküm-jazalary eýýäm öz işini edýär, hakykatyň nury olaryň ýoluna saýylmandygy üçin janlar heläkçilige barýar.” General Conference Daily Bulletin, 1-nji aprel, 1897.

Gije bilen janym bilen Seni arzuw etdim; hakykatdan-da, içimdäki ruhum bilen Seni irden gözlärim; çünki höküm-suduň ýerde bolanda, dünýäniň ýaşajylary dogrulygy öwrenerler. Işaya 26:9.